

KRIŽNA GORA IN OKOLICA V ANTIKI

MEHTILDA URLEB

Notranjski muzej, Postojna

Sestavek obravnava tisti del notranjske pokrajine, ki je po naravnih lepotah že dolgo poznan. To je slikovita Loška dolina na jugozahodnem delu Slovenije z obrobnim gričevjem pod okriljem notranjskega očaka Snežnika in javorniških gozdov. To geografsko kot kulturnozgodovinsko pomembno področje je bilo obljudeno že v starejši železni dobi. Razen redkih najdb čas mlajše železne dobe še ni posebno dobro poznan.¹ Nekoliko bolje pa poznamo obdobje antike, čeprav ne razpolagamo s posebno bogatimi podatki in najdbami. To lahko pripisujemo okoliščini, da prav v teh krajih niso pogosto raziskovali poklicni arheologi in tudi ne amaterji. Še pred prvo svetovno vojno je kopal J. Pečnik v Šmarati pri Starem trgu in našel rimske grobove z napisnimi kamni ter ostanke zidov.² Bržkone pa je kopal tudi gomile pod Križno goro ter na gradišču Gradček, čeprav o tem ni poročil v literaturi. Pripovedovanja domačinov in načete gomile govore o nasprotnem. Edina sistematična raziskovanja so bila izkopavanja W. Schmid da pred zadnjo vojno na hribu Ulaka.³ Sem lahko še prištejemo sondiranja B. Saria na Nadleškem griču leta 1935.⁴ Po zadnji vojni pa je izkopaval Notranjski muzej iz Postojne v Šmarati⁵ in na Križni gori.⁶

Izrazita prehodnost tega ozemlja se kaže tudi v legi rimskih cest, ki so vodile tod prek in jih navajajo razni avtorji. Tu sem se oprla na načrte cest, kakršne so podali A. Premerstein, S. Rutar,⁷ W. Schmid⁸ in A. Puschi.⁹ Med njihovimi načrti cestnih tras ni bistvenih razlik. Stranska rimska cesta ali cesta drugega reda, ki je povezovala dolino na eni strani z Emono, na drugi pa s Tergestom, poteka ob južnem robu Ulake skozi Stari trg in Lož naprej na Bloško planoto. Tej trasi ni kaj oporekati, čeprav je pri topografskih pregledih nismo mogli več ugotoviti. Kljub temu pa bomo morali pri bodočih raziskovanjih posvetiti več pozornosti tudi stari poti iz

¹ Posamezni predmeti z Ulake in latenska fibula izpod Šmaraškega vrha.

² J. Pečnik, *Izvestja* 14, 1904, 188.

³ W. Schmid, *GMDS* 18, 1937, 17 ss.

⁴ B. Saria, *GMDS* 18, 1937, 60; 20, 1939, 118 ss; isti *Jugoslov. istor. časopis* 1, 1935, 745.

⁵ M. Urleb, *Varstvo spomenikov* 7, 1958-59 (1960) 294.

⁶ M. Urleb, o. c.

⁷ A. Premerstein, S. Rutar, *Römische Strassen und Befestigungen. Wien (1899)* karta.

⁸ W. Schmid, 15. Ber. RGK 1923-24 (1925) karta.

⁹ A. Puschi, *Archeografo Triest.* 24, 1902, karta.

Dan v Lož, na prevalu severno od Ulake, kjer edinole lahko pričakujemo povezavo z utrdbo na Križni gori. Druga rimska pot je potekala z Ulake preko doline na Babno polje—Prezid in naprej proti Kolpi. Za to, da je cesta resnično potekala po dolini južno od Ulake in Starega trga, ni oprijemljivih in trdnih dokazov. Tudi A. Puschi jo samo domneva. Zaradi ozkega požiralnika pri Golobini, kjer ponikajo potok Obrh ter višje erozijske baze oziroma gladine podzemeljskih voda, je bila dolina do nedavnega še velikokrat poplavljen. Tako je bila cesta ob vsakem večjem naliivu pod vodo. Še slabše razmere pa lahko domnevamo za čas antike. Na krasu se stalno niža erozijska baza, to se pravi gladina podzemeljskih voda. Razlike opazimo že v nekaj desetletjih. Zgovoren primer za to je zgornji izvir Malnov pri Planini, ki so pred 30 leti gnali mline, danes pa se to zgodi le ob visokih vodah. Tudi Valvasor poroča o večletnih nepretrganih poplavalh Cerkniškega jezera,¹⁰ sedaj pa že ob katastrofalnih poplavalh jezero redno odteka. Zaradi tega lahko v antiki predvidevamo na Cerkniškem jezeru stalne poplave in s tem v zvezi tudi v Loški dolini. Višinske razlike¹¹ požiralnikov v Loški dolini in bruhalnikov na Cerkniškem jezeru so majhne, tako da voda Cerkniškega jezera zajezi odtok Loškega polja. Proti tej domnevi bi morda govorila trasa rimske ceste *Emona—Neviodunum*, ki je bila speljana tudi čez Krakovski gozd. Vendar imamo v tem primeru močvirnat predel, ki je približno stalno enako zamočvirjen svet z visoko podtalnico, kar je bistvena razlika. Zato domnevam, da se je morala rimska pot za Babno polje—Prezid odcepiti od glavne rimske ceste, ki povezuje Loško dolino na eni strani s Trstom, na drugi pa z Ljubljano, že pri Danah, kjer se spusti s pobočja Javornikov. Od tod pa je krenila še po neraziskanem področju ob jugovzhodnem robu doline mimo Šmarate, kjer je nad vasjo utrjeno gradišče z nasipi,¹² ter naprej mimo neposredne bližine cerkvice sv. Marjete; tam smo odkopali številne zidove večih stavb, ki so pripadali večji rimski postojanki. Od tu naprej pa poteka cesta po trasi, ki je skupna starim načrtom proti Babnemu polju—Prezidu.

ANTIČNE NAJDBE IN NAJDBIŠČA¹³

Najdbe izpred vojne obsegajo rimske novce, ki so jih našli posamezniki na Ulaki in v bližnji okolici, pri Starem trgu ter Koči vasi in zajemajo čas od 1. stol. do 5. stol. Dalje obsegajo redke fragmente napisnih kamnov iz Loža in Podcerkve ter tri nagrobne iz Šmarate iz 1. oziroma začetka 2. stol. Poleg skromnega numizmatičnega in epigrafskega gradiva pa poznamo tod še naselja in utrdbe. Najbolj poznana antična naselbina v Loški dolini je bila Ulaka na istoimenskem griču nad Starim trgom, kjer je leta 1936 izkopaval W. Schmid.¹⁴ Odkopal je ostanke dveh hiš in kovačnic s številnimi lončenimi in kovinskimi predmeti. Po novcih in zgodnji sigilati

¹⁰ J. V. Valvasor, *Die Ehre des Herzogthums Krain* (1689) 4. Bd. 685 ss.

¹¹ Višinska razlika med požiralnikom pri Golobini (564.712) in bruhalnikom pri Obrhu na Cerkniškem jezeru (542.616) je 22.096 ali preračunano v padec ca. 10 ‰.

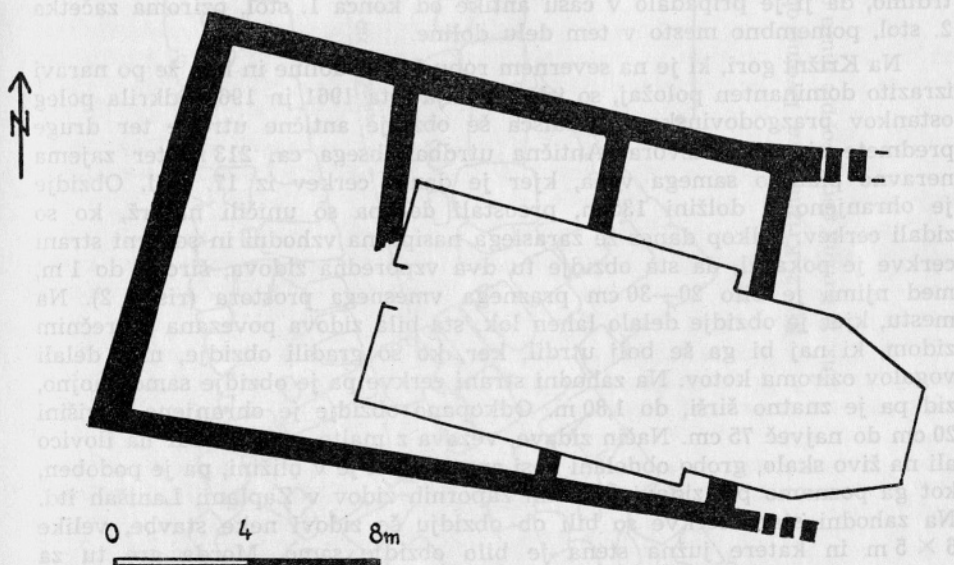
¹² Dnevnik Arheološke topografije NMPo leta 1964.

¹³ Literatura je pri seznamu najdišč.

¹⁴ W. Schmid, o. c.

domneva, da je bila naselbina na Ulaki ustanovljena že v Avgustovi dobi takoj po zavzetju japonskih pokrajin l. 35 p. n. š., trajala pa je do konca 4. stol., kar izpričujejo novci Konstancija II., Valensa in Gratiana. Sredi 2. stol. je del naselbine propadel; to spravlja v zvezo s kugo in lakoto, ki so jo prinesli vojaki z umikom po zmagi na Vzhodu pod Lucijem Verom l. 166 in ki je začasno uničila cvetočo obrt na Ulaki. Imenuje jo *oppidum ignobile* — podeželski trg z zanimivim na pol mestnim tlorisom, kjer je bila razvita obrt. Kultura kaže v nekaterih predmetih še vpliv prazgodovinske dobe — lonci latenskih oblik in okrasje. Poleg njih pa se širi italska lončarska roba, katere uvoz veže s posadko na Nadleškem griču in ki naj določa s tem posredno čas obstoja taborišča.

Nadleški grič¹⁵ je južno od Ulake v njeni neposredni bližini. Tu je B. Saria ugotovil zgodnjerimski kohortni kastel — *cohors quingenaria* — v velikosti 159×127 m v površina ca. 2 ha z vhodom na severni strani v obliki t. i. ključnice — *claviculae* širine 8,5 m. Postavlja ga v čas prve rimske okupacije pri nas. Proti njegovi domnevi, da je k obrambnemu sistemu *Praetentura Italiae et Alpium* od Brennerja do Kvarnera pod Markom Avreloom leta 168 pripadala utrdba s ključnico na Nadleškem griču, A. Degrassi¹⁶ pravilno oporeka, da takrat to ni imelo nobenega smisla. U. Kahrstedt¹⁷ pripisuje utrdbе s ključnicami Neronovemu in Vespazijanovemu času, danes

Ris. 1. Smarata. Tloris rimske stavbe in srednjeveške cerkve

Dis. 1. Smarata. Pianta della costruzione romane e della chiesa medievale

¹⁵ B. Saria, o. c.

¹⁶ A. Degrassi, Il confine nord-orientale dell'Italia romana. Diss. Bernenses I, 6, 1954, 120.

¹⁷ U. Kahrstedt, Zwei Erdlager in Jugoslavien. Vjesnik Hrv. arh. druš. 18—21, 1937-40 (1940) 183 ss.

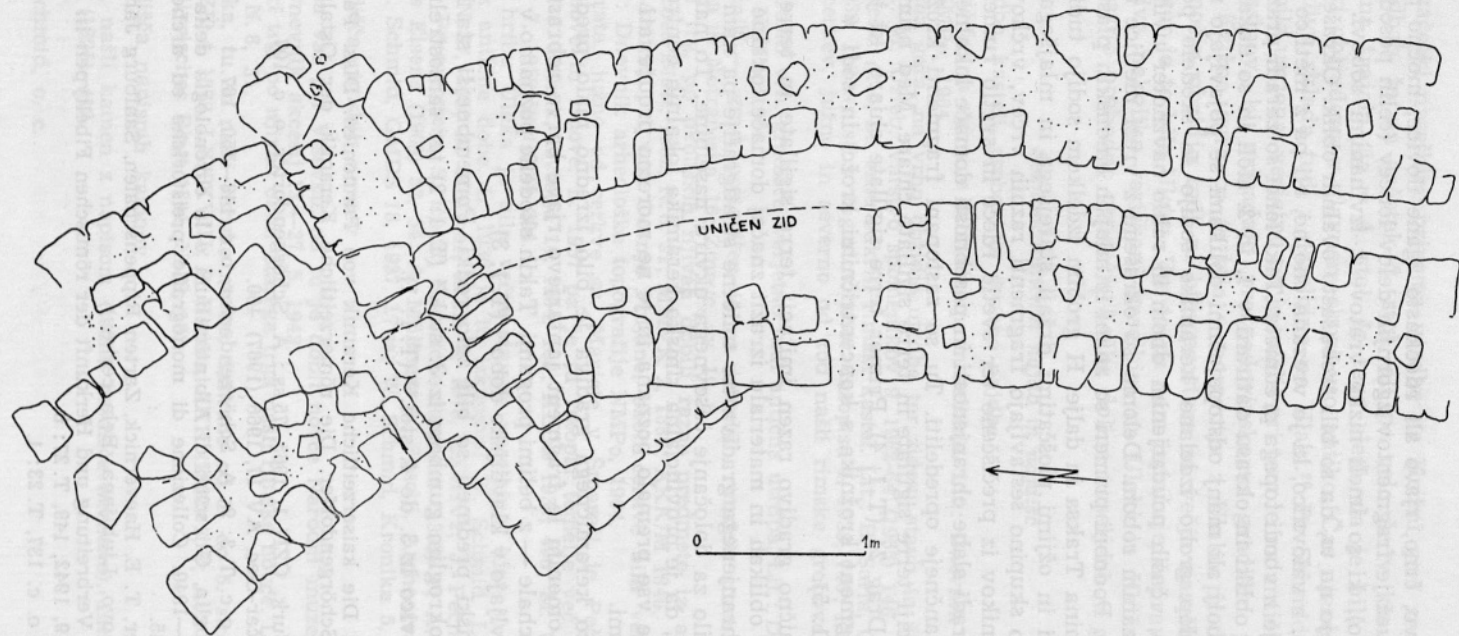
pa je raba ključnic izpričana do srede 2. stol. Vsekakor pa arheološki podatki tu ne nudijo elementov za zanesljivo datacijo.

Dve utrjeni selišči, ki po vsej verjetnosti pripadata antični dobi, sta na Gradčku ter pri sv. Andreju v vzhodnem delu doline.

Po zadnji vojni smo izkopali več sond v Šmarati, kjer je Pečnik kopal rimske grobove in našel tudi tri nagrobnike z napisi ter ostanke zidov, o katerih pa ni kaj izčrpnega poročal. Poleg številnih ostankov zidov, ki jih ni bilo mogoče povezati v zaključene objekte, smo tu odkopali temelje dveh stavb. Prva je velika $16,4 \times 13,6$ m brez vmesnih zidov in ima zelo redke fragmente rimske keramike. Temelji druge stavbe, velike $21 \times 12,4$ m pa obdajajo današnjo cerkvico sv. Marjete (risba 1). Trije prečni zidovi, ki stavbo delijo, pa segajo pod temelje cerkvice. Zidovi stavbe na vzhodni strani niso zaključeni, končajo se le, ker so bili uničeni najbrž prav pri gradnji cerkve. Ob prečnih zidovih smo dobili še ostanke oglenine, ki kažejo, da je stavbo uničil požar. Druge ostaline so bolj redke. Največ je fragmentov lončenih posod: grobe keramike ter ostanki amfor in vrčev iz rdečkaste boljše gline, manjkajo pa kovinski predmeti, razen redkih žebeljev in žlindre. Tudi ostanki stekla so zelo skromni. Upoštevajoč veliko število zidov, ki se razprostirajo od cerkvice proti gradu Snežnik, lahko trdimo, da imamo tu opraviti z naselbino, ki ji zaenkrat še ne vemo imena in tudi ne pravega obsega. Če pa bo potrjena hipoteza o poteku rimske ceste tod skozi, lahko trdimo, da ji je pripadalo v času antike od konca 1. stol. oziroma začetka 2. stol. pomembno mesto v tem delu doline.

Na Križni gori, ki je na severnem robu Loške doline in ima že po naravi izrazito dominanten položaj, so izkopavanja leta 1961 in 1962 odkrila poleg ostankov prazgodovinskega gradišča še obzidje antične utrdbe ter druge predmete rimskega izvora. Antična utrdba obsega ca. 213 m ter zajema neravno planoto samega vrha, kjer je danes cerkev iz 17. stol. Obzidje je ohranjeno v dolžini 135 m, preostali del pa so uničili najbrž, ko so zidali cerkev. Odkop danes že zaraslega nasipa na vzhodni in severni strani cerkve je pokazal, da sta obzidje tu dva vzporedna zidova, široka do 1 m, med njima je bilo 20–30 cm praznega vmesnega prostora (risba 2). Na mestu, kjer je obzidje delalo lahen lok, sta bila zidova povezana s prečnim zidom, ki naj bi ga še bolj utrdil, ker, ko so gradili obzidje, niso delali vogalov oziroma kotov. Na zahodni strani cerkve pa je obzidje samo enojno, zid pa je znatno širši, do 1,80 m. Odkopano obzidje je ohranjeno v višini 20 cm do največ 75 cm. Način zidave, vezava z malto, zidanje kar na ilovico ali na živo skalo, grobo obdelani kosi apnenca, ki je v bližini, pa je podoben, kot ga poznamo pri zidavi antičnih zapornih zidov v Zaplani, Lanišah itd. Na zahodni stani cerkve so bili ob obzidju še zidovi neke stavbe, velike 6×5 m in katere južna stena je bilo obzidje samo. Morda gre tu za obrambni stolp, kakršne poznamo v Malencah in Vranju. Severno od te stavbe je potekal iz obzidja proti vzhodu še en zid, ki pa je po 5 m uničen. V zidove stavb so bili vkopani srednjeveški skeleti, kar nam je tudi dokaz, da je stavba iz istega časa kot obzidje.

Poleg ostankov arhitekture je bila v izkopanih sondah še obilica keramičnih ostalin. Le-te so bile pomešane s prazgodovinskimi predmeti, ker je bila stratigrafija uničena pri zidavi cerkve in srednjeveških pokopih. Keramično gradivo lahko razdelimo v dve skupini. Prva obsega grobo domačo

Ris. 2. Križna gora. Dvojno obzidje antične utrdbe

Dis. 2. Križna gora. Doppie mura della fortificazione antica

keramiko iz sivo, črno, rjavo ali rdečkasto žgane ilovice, močno pomešane s peskom. Največ je fragmentov zgornjih delov loncev (celih posod oziroma profilov ni bilo), ki so imeli nizke vratove z izvihanimi robovi. Preostali fragmenti kažejo na to, da so bili trebušasto ovalnih oblik. Okrašeni so bili z vrezi metlice, z valovnico, ki je vrezana enojno, ali pa z metlico v širšem pasu ter redkeje z vbodi topega predmeta. Taki lonci so zaradi prazgodovinske tradicije v obliki in okrasu datirani v 1. in 2. stol. in so dokaz keltske dediščine.¹⁸ Z bolj ali manj odstopajočimi oblikami se pojavljajo skozi vso antiko.¹⁹ V sklop grobo izdelane keramike sodijo še skodele polkrožnih oblik z ravnim, včasih poudarjenim dnom in rahlo navznoter uvihanim ali pa ravno odrezanim robom. Deloma so okrašene z vrezi metlice in valovnico (T. 2: 1, 6). Podobni primeri so znani iz mlajših emonskih plasti,²⁰ ki so iz časa Maksimina Traksa in dalje. H grobim izdelkom sodijo tudi pokrovi posod s širšimi in ožjimi ploščatimi držaji starejšega in mlajšega izvora²¹ (T. 2: 4). Drugo skupino sestavljajo fragmenti raznih vrčev, vrčkov, amfor, loncev in krožnikov iz prečiščene ter svetlo rdeče in svetlo rumeno žgane gline, ki jih zaradi slabe ohranjenosti in posebnosti domače lokalne izdelave ni mogoče natančneje opredeliti. Tu so zastopani fragmenti krožnikov in skodel v imitaciji terre sigillate in terre sigillate chiare. Med njimi je tudi skodelica tipa Drag 24 (T. 1: 4). Primer terre sigillate chiare, ki jo je moč datirati, je fragment krožnika s koncentričnimi krožci in sodi v Konstantinov čas²² (T. 1: 5).

Vse keramično gradivo razen imitacij terre sigillate in terre sigillate chiare kaže po oblikah in materialu izrazit značaj domače lokalne izdelave. Zaradi slabo ohranjenega gradiva ter uničene stratigrafije pa nam ne more biti edino merilo za določanje časovnega okvira naselbine. To nam ne dovoljuje dejstvo, da je provincialna rimska keramika lokalnih centrov sosednjih področij še vse premalo poznana in je ne moremo proučevati v sklopu povezave z njimi.

Med obilico keramičnega gradiva je bilo izredno malo predmetov iz stekla. Tu naj omenim le fragment jantarjevo rjave barve rebraste skodelice — Rippenschale — z belimi progami. Takih skodelic poznamo v Sloveniji več in se postavljajo v klavdijsko dobo²³ (T. 1: 3).

Tudi kovinski predmeti so bili zelo redki. Pomembnejši sta le kolenčasta fibula z okroglim gumbom iz 3. stol.²⁴ (T. 1: 2) ter samostrelna fibula s čebulasto glavico iz 3. do 4. stol.²⁵ (T. 1: 1).

¹⁸ E. Bónis, Die kaiserzeitliche Keramik von Pannonien. Diss. Pann. II, 2, 1942, T. 1; A. Schörgendorfer, Die römische Keramik der Ostalpenländer (1942) 112—113.

¹⁹ I. Mikl-Curk, ČZN 1, 1965, 75 ss.; A. Schörgendorfer, o. c. 107.

²⁰ L. Plesničar-Gec, AV 17, 1966 (1967) 460.

²¹ E. Bónis, o. c. T. 2: 9; A. Schörgendorfer, o. c. 148—150, 167.

²² N. Lamboglia, Gli scavi di Albintimilium e la cronologia della ceramica romana I, 1938—1940. Collezione di monografie preistoriche ed archeologiche 2 (1950) 29—30, 145.

²³ W. Pfeffer, T. E. Haevernick, Zarten Rippenschalen. Saalburg Jahrbuch 17, 1958, 79 ss. (Drnovo, Ljubljana, Bela cerkev).

²⁴ E. Patek, Verbreitung und Herkunft der römischen Fibeltypen in Panonien. Diss. Pann. II, 19, 1942, 149, T. 27: 8.

²⁵ E. Patek, o. c. 137, T. 23: 1.

Prvi začetki naselbine oziroma utrdbe na Križni gori segajo po navedenih najdbah že na začetek 2. stol. ali pa celo še v konec 1. stol. in je naselbina trajala tja v 4. stol. Iz tega sledi, da je bila naselbina na Križni gori obljudena v glavnem skozi vso antiko. Čas njenega obstoja pa se po gradivu sklada tudi z naselbino na Ulaki.²⁶ Po Schmidovem mnenju Ulaka ni bila utrjena, verjetno pa je mislil pri tem le na antični del naselja, velikih nasipov, ki pripadajo prazgodovinskemu gradišču pa najbrž ni upošteval. Križna gora pa je bila v nasprotju z Ulako predvsem utrdba, ker v območju obzidja tudi ni bilo prostora za večjo naselbino z razvito obrtjo, kakor je to bila Ulaka. Vse to pa nam izpričuje, čeprav sta zaenkrat znani le dve nekoliko raziskani naselbini na Ulaki in Križni gori, da je bilo to izrazito prehodno področje Loške doline naseljeno v glavnem skozi vso antiko.

Seznam antičnih najdb in najdišč

a) Utrdbe, kasteli, grobovi in drobne najdbe

1. Gradček, na vrhu je bila utrjena naselbina. Lit.: Dnevnik arheološke topografije NMPO, 1964.

2. Križna gora, na vrhu obzidje: utrdbe ter zidovi stavb in številne drobne najdbe. Lit.: M. Urleb, Varstvo spomenikov 9, 1962-64 (1965) 146.

3. Nadleški grič, na vrhu odkrili rimski kastel. Lit.: B. Saria, GMDS 18, 1937 60 in 20, 1939, 118 ss; isti v Jugoslov. istor. časopisu 1, 1935, 745; KLDB 1937, 396.

4. Podcerkev, južno in severno od tod našli rimske grobove. Lit.: Žmavc, zv. 10, 3.

5. Šmaraški vrh, gradišče, verjetno tudi antična utrdba. Lit.: Dnevnik arheol. topografije NMPO, 1964.

6. Snežnik — grad, postavljen je na temeljih rimskih stavb. Lit.: Žmavc, Bela krajina in Notranjska. 16; Žmavc, zv. 10, 6.

7. Stari trg, po okoliških njivah dobili razne predmete iz antičnega časa. Lit.: Illyrisches Blatt, 1832, N. 8, 31; MMVK 2, 1889; AKK/M 1846.

8. Sv. Andrej pri vasi Gornje Poljane, okoli cerkve bila verjetno antična utrdba. Lit.: Dnevnik arheološke topografije NMPO, 1964.

9. Smarata, južno od cerkve sv. Marjete v Smarati je Pečnik izkopaval rimske grobove in zidove. L. 1957 pa je tu izkopal temelje več rimskih stavb NMPO. Lit.: J. Pečnik, Izvestja 14, 1904, 188; KLDB 1937, 406; M. Urleb, Varstvo spomenikov 7, 1958-59 (1960) 294.

10. Na hribu Ulaka je bila večja rimska naselbina, kjer so večkrat našli predmete iz antične dobe. L. 1936 je tu izkopaval W. Schmid. Lit.: Illyrisches Blatt 1832, N. 37, 145; A. Müllner, MZK 4, 1878, LXIIIVI; J. Pečnik, Izvestja 4, 1894, 10; A. Premerstein, S. Rutar, Römische Strassen (1899) 7; A. Müllner, Geschichte des Eisens (1909) 52, 54; A. Müllner, A. Puschi, Archeografo Triest. 24, 1902, 26; W. Schmid, GMDS 18, 1937, 17 ss; W. Schmid, Kronika 5, 1938, 57.

b) Najdišča rimskih novcev

11. Koča vas pri Viševku, od tu je dobil novce Narodni muzej v Ljubljani. Lit.: NM, Dnevnik akcesij 13.—27. 5. 1943.

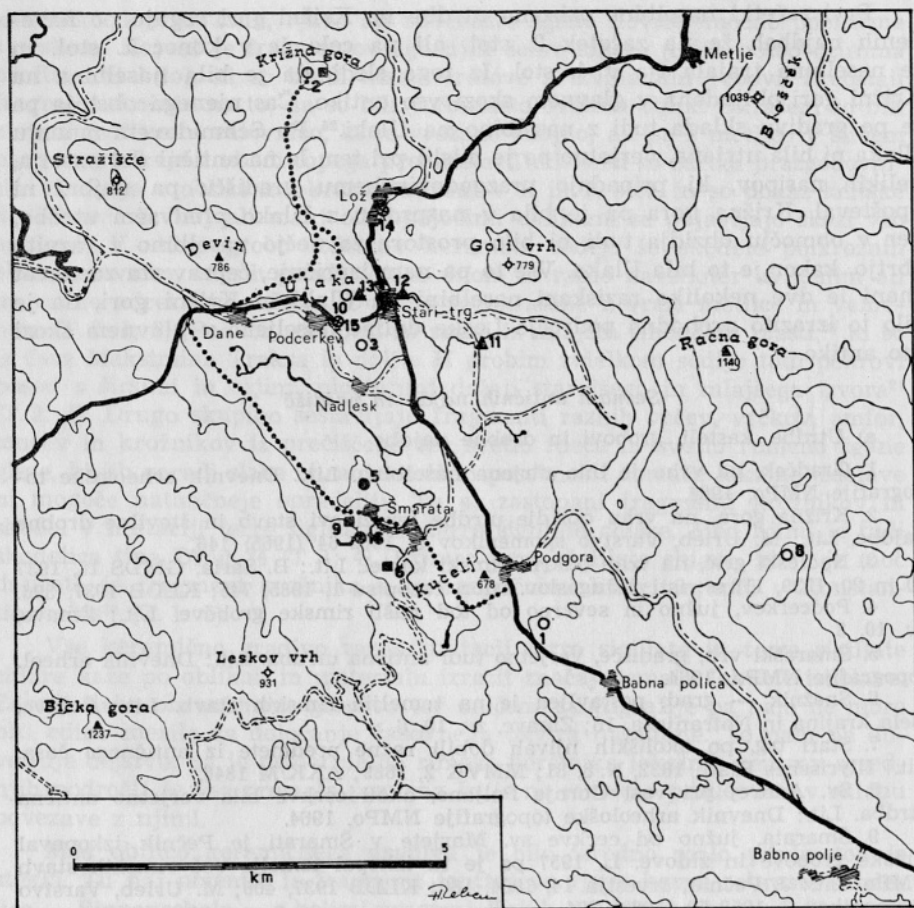
12. Stari trg, po njivah okoli Starega trga našli rimske novce. Lit.: Illyrisches Blatt 1830, N. 8, 31.

13. Ulaka, tu so našli rimske novce, datirane od 1. do 5. stoletja. Lit.: A. Müllner, MZK 4, 1878, LXXXVIII; P. Radics, AKK (1862) 3, 8; Atti e memorie 17, 1901, 394; Illyrisches Blatt 1844, N. 32, 132.

c) Najdišča napisnih kamnov

14. Lož, našli kamen z napisom (točno najdišče neznano). Lit.: A. Muchar, Norikum 1 (1825) 418.

²⁶ W. Schmid, o. c.

Karta antičnih najdb in cest v Loški dolini

Carta di ritrovamenti e delle strade antiche nella valle di Lož

15. Podcerkev, v cerkvi sv. Martina bil vzdian napisni kamen, danes ga ni več; ohranjena pa sta še dva profilirana kamna, vzdiana v južnem (zunanjem) vogalu zvonika. Lit.: A. Müllner, MZK 4, 1878, 88; J. Pečnik, Višnja gora in Lož, 51; Dnevnik arheološke topografije NMPo, 1964; CIL III 3782—3783. Napisni kamen CIL III 3782—3783, izvira iz Podcerkve in ne Starega trga. (A. Premmerstein, S. Rutar, Römische Strassen und Befestigungen [1899] 7).

16. Smarata, Napisni kamni, ki jih je izkopal Pečnik tu, so danes vzdani v Snežniškem gradu, v cerkvi pa ga ni več. Lit.: C III Suppl. 10724—10726; A. Premerstein, S. Rutar, Römische Strassen (1899) 6; J. Pečnik, Izvestja 14, 1904, 88; V. Hoffiller, B. Saria, AIJ (1938) 123, 124, 125.

Opis predmetov na tablah

T. 1.

1. Bronasta samostrelna fibula s čebulasto glavico. Manjkata peresovina in glavica. D. 7,2 cm. Inv. št. 1476.
2. Poškodovana kolenčasta bronasta fibula z okroglo ploščico na loku. D. 4 cm. Inv. št. 1278.
3. Fragment srednjega dela rebraste skodelice (Rippenschale) jantarjevo rjave barve z belimi progami. Vel. 4,5 × 3,2 cm. Inv. št. 1462.
4. Fragment zgornjega dela skodelice tipa Drag. 24 — imitacija rdečkaste terre sigillate. Vel. 4,5 × 3,5 cm. Inv. št. 1224.
5. Fragment krožnika s koncentričnimi krožci — terra sigillata chiara. Vel. 9,3 × 5 cm. Inv. št. 1467.
6. Spodnji del skodelice — imitacija rdečkaste terre sigillate. Ohranjena viš. 3,5 cm. Inv. št. 1413.
7. Fragment krožnika — imitacija terre sigillate chiare. Vel. 4,3 × 2,5. Inv. št. 1315.
8. Fragment krožnika — imitacija terre sigillate chiare. Vel. 3,8 × 3,1 cm. Inv. št. 1308.

T. 2.

1. V fragmentih ohranjena skodela iz slabo prečiščene ilovice, svetlo rjavo žgane. Na zunanji steni so sledovi metličastega ornamenta. Pr. u. 22 cm, v. 9,4. Inv. št. 1418.
2. Fragment krožnika iz fino prečiščene gline in svetlo rdeče barve, glazura je uničena. Vel. 7,5 × 6,4 cm. Inv. št. 1145.
3. Fragment plitve skodele iz slabo prečiščene in sivo črno žgane ilovice. Na površju so snopovi metličastega vreza. Viš. 5,1 cm. Inv. št. 1298.
4. Poškodovan pokrov posode s širšim držajem iz slabo prečiščene sivo rjavo žgane ilovice. Ohranjena viš. 4,8 cm. Inv. št. 1274.
5. Zgornji del lončka iz slabo prečiščene in sivo žgane ilovice. Pr. u. 8 cm. Inv. št. 1301.
6. Fragment plitve skodele iz slabo prečiščene svetlo rjavo žgane ilovice. Na površju so sledovi ravnega in pokončnega metličastega vreza. Viš. 9,7 cm. Inv. št. 1388.
7. Fragment zgornjega dela lonca z izvihanim robom iz slabo prečiščene svetlo rjavo žgane ilovice. Na površju so pasovi vodoravnega in poševnega metličastega vreza ter kanelirana valovnica. Vel. 8,5 × 5,8 cm. Inv. št. 1301.
8. Fragment srednjega dela trebušastega lonca iz slabo prečiščene sivo črno žgane ilovice. Na površju so pasovi metličastega vreza. Vel. 10,5 × 8,9 cm. Inv. št. 1264.
9. Fragment zgornjega dela lonca z izvihanim robom iz slabo prečiščene svetlo rjavo žgane ilovice. Pod robom je širša valovnica narejena z metličastim predmetom. Vel. 6,5 × 6,2 cm. Inv. št. 1402.

RIASSUNTO

Il monte Križna gora e dintorni nell'epoca romana

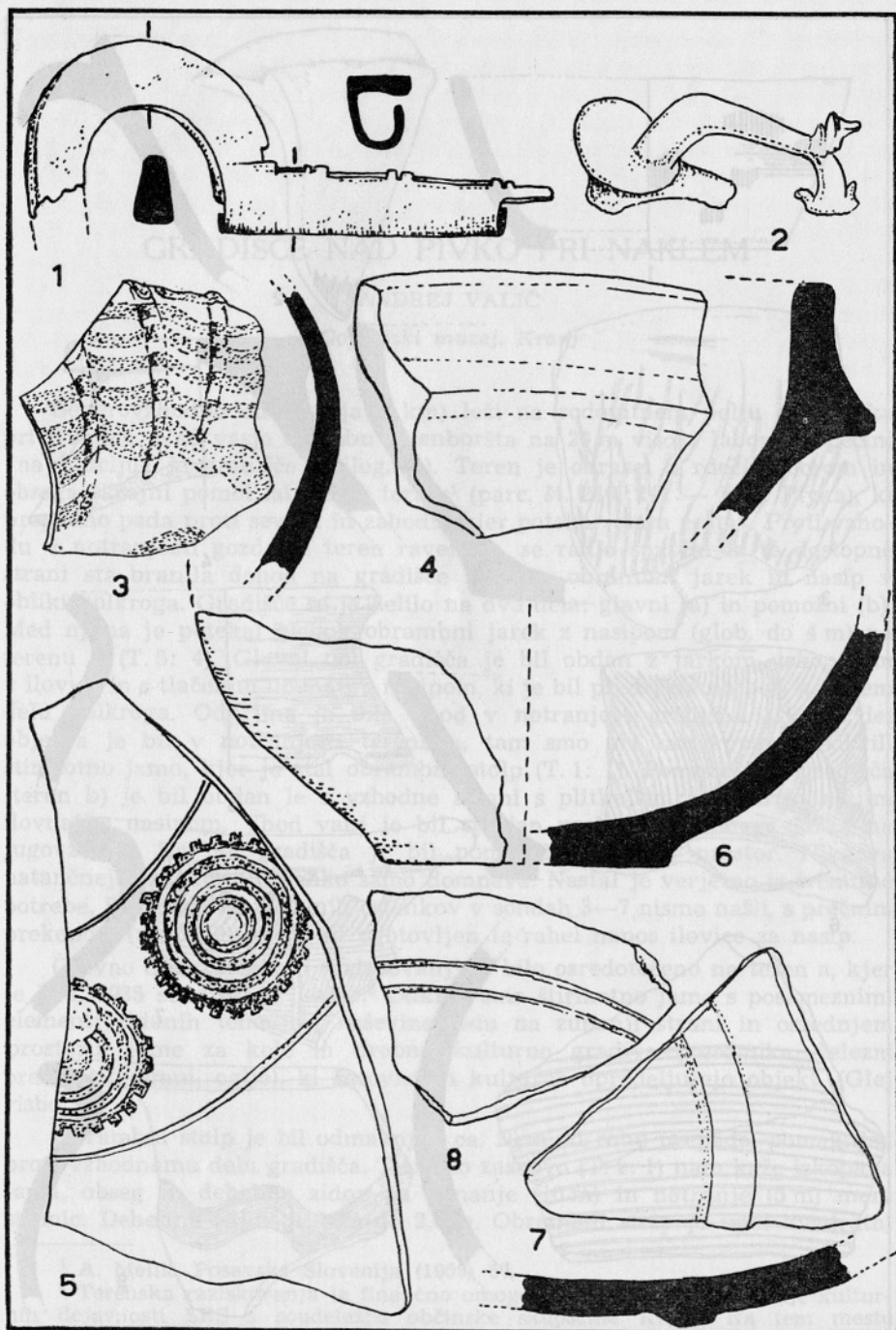
Questo articolo si riferisce alla Loška dolina (valle di Lož) col monte Križna gora, nel sud-ovest della Slovenia, poco conosciuta per quanto riguarda l'epoca romana, poichè sia gli archeologi di professione che i dilettanti raramente esplorarono questa regione. J. Pečnik ha scavato a Šmarata alla fine del 19° secolo

sepolcri romani, muniti di lapidi con iscrizioni, riferentisi alla fine del 1° secolo rispettivamente all'inizio del 2° secolo, nonché mura romane. Solo gli scavi di W. Schmid sul monte Ulaka, presso Stari trg, eseguiti nel 1936, furono sistematici. Egli scoprì ruderi di due case e di una fucina, con numerosi oggetti di ceramica e di metallo. Dalle monete e dai sigillati si presume che l'abitato esisteva già all'epoca di Augusto e che durò fino alla fine del 4° secolo. W. Schmid gli diede il nome di oppidum ignobile — borgata di campagna con una pianta quasi cittadina. Possiamo aggiungere i sondaggi di B. Saria, sulla collina Nadleški grič nel 1935, che hanno scoperto un castello romano — cohors quingenaria — coll'entrata sul lato settentrionale sotto forma di clavicula. All'epoca romana appartengono pure gli abitati fortificati sulla collina Gradček e Sveti Andrej. Inoltre conosciamo ancora singoli oggetti minuti (monete, lapidi con iscrizioni), trovati per caso in questa regione. Qui passava anche la strada romana di secondo ordine che, partendo da Tergeste, attraversava i monti Javorniki, la Loška dolina accanto alla collina Ulaka e la pianura di Bloke, e raggiungeva Emona. Una strada laterale congiungeva la Loška dolina con Prezid e col fiume Kolpa.

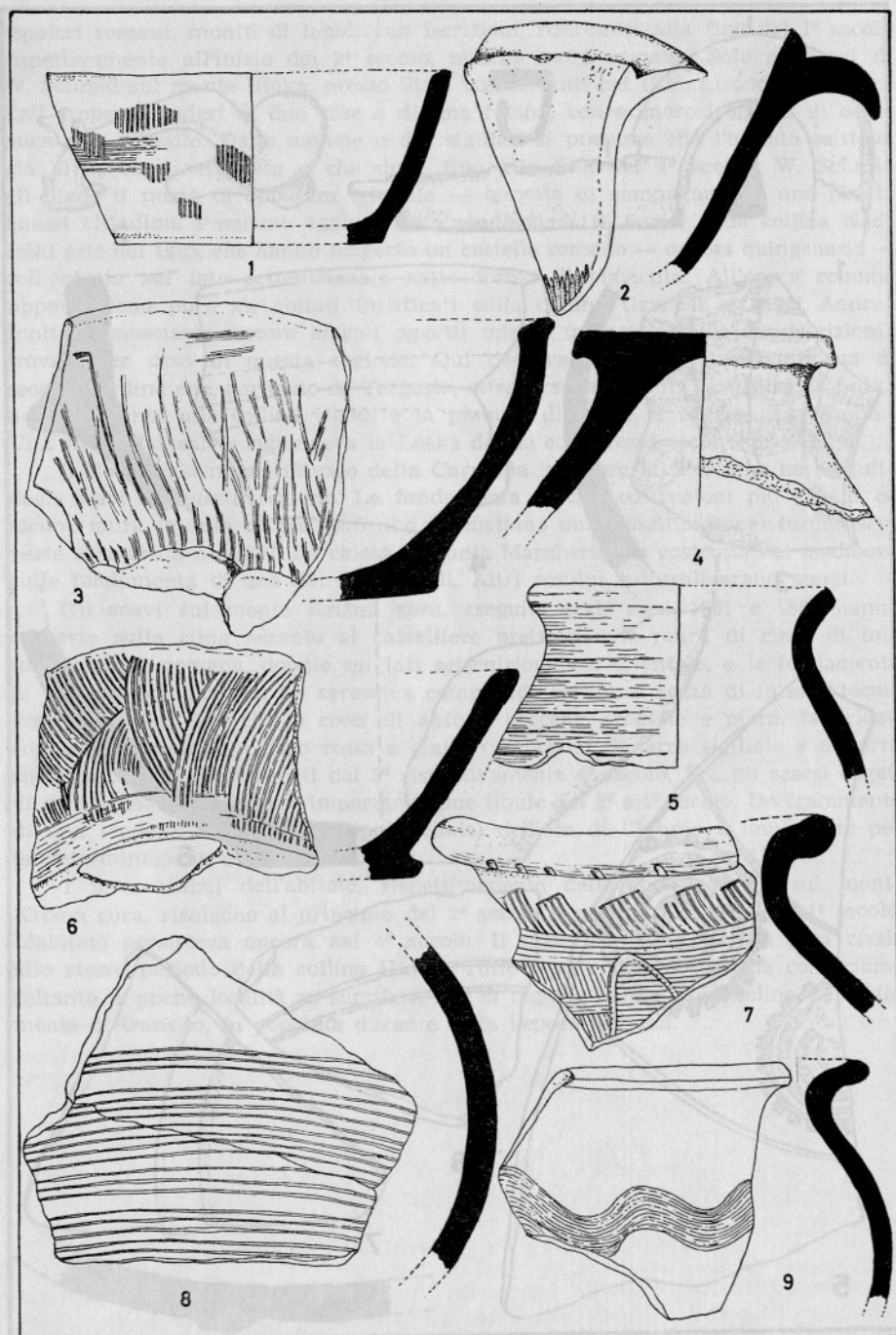
Il Notranjski muzej (Museo della Carniolia interiore) di Postojna ha eseguito degli scavi in questa regione. Le fondamenta di due costruzioni più grandi ed alcune mura (queste ultime però non permettano una classificazione) furono scoperte a Šmarata nel 1957. La chiesa di Santa Margherita fu costruita nel medioevo sulle fondamenta di uno dei due stabili. Altri residui culturali erano scarsi.

Gli scavi sul monte Križna gora, eseguiti negli anni 1961 e 1962 hanno scoperto sulla cima accanto al castelliere preistorico le mura di cinta di una fortificazione romana, doppie sui lati settentrionale e orientale, e le fondamenta di un posto di guardia. La ceramica comprende ceramica rozza di fattura locale (vasi, scodelle, coperchi) e cocci di anfore, brocche, scodelle e piatti, fabbricati con argilla migliore, chiaro rossa e gialla (imitazioni di terra sigillata e di terra sigillata chiara), provenienti dal 2° rispettivamente 4° secolo. Fra gli scarsi oggetti di metallo hanno maggiore importanza due fibule del 3° e 4° secolo. Un frammento di una scodella scannellata (Rippenschale) dell'era di Claudio è importante per la determinazione dell'epoca.

I primi inizi dell'abitato, rispettivamente delle fortificazioni, sul monte Križna gora, risalgono al principio del 2° secolo o perfino alla fine del 1° secolo. L'abitato persisteva ancora nel 4° secolo. Il materiale della Križna gora risale allo stesso periodo della collina Ulaka. Tutto questo prova, sebbene conosciamo soltanto le poche località su surriferi, che la regione della Loška dolina, spiccata-mente di transito, fu popolata durante tutta l'epoca romana.

Križna gora. 1, 2 bron — bronzo, 3—8 glina — argilla, 1—8 = 1/1

Križna gora. 1—9 glina — argilla. 1 = 1/4, 2—9 = 1/2